

Dagens frågor

Richard Nixons avgång

När det avslöjades, att president Nixon undanhållit sanningen för sin egen försvarsadvokat så att denne i god tro lämnat felaktiga uppgifter till ett kongressutskott, då måste äntligen presidenten själv som gammal jurist ha förstått att allt var slut. För två år sedan, då Watergateinbrottet skedde, var han sannolikt okunnig om både planläggning och utförande. Men han blev praktiskt taget omedelbart informerad om vad som hade hänt. I stället för att raskt ingripa och öppet beklaga att något så enfaldigt företagits i hans intresse, försökte han då och i det längsta ljuga sig fri. Detta i sin tur ledde till att andra affärer blottades. Den 9 augusti 1974 avgick han.

Mycket kommer att skrivas om de psykologiska — och kanske rent av de psykiatriska — förutsättningarna för Nixons fall. Han levde isolerad från verkligheten, har det sagts. Hur är detta möjligt för en president och regeringschef i USA? Riktigt är nog att han alltmåra skärmade av sig från yttvärlden med hjälp av ett antal illa valda medarbetare i sitt kansli. Man skall trycka på ordet "alltmera". Det var inte så i början.

Han startade sitt presidentskap 1969 i former, som påminde om Eisenhowers, och med en regering, som innehöll både starka och goda namn. Skillnaden var att Eisenhower regelbundet sökte sina regeringsmedlemmars råd och litade på dem, medan Nixon efter hand stött ifrån sig sina och upphört att samla dem. Folk av den typ, som Nixon närmast omgett sig med i Vita Huset, förekom inte heller där på Eisenhowers tid. Den senares stabchef avgick, då fråga uppstod om han bort ha tagit emot en gåva — en päls! De personer, för vilka Nixon haft alltmer förtroende, döms i dessa dagar inte bara av allmänna opinionen utan av domstolar.

Det har sagts att Nixon är en utpräglad taktiker. Men också därvidlag tycks med tiden en förändring ha inträtt. Han vann 1968 sin skickligt förda presidentkampanj, men

med små marginaler. Inför sitt återval 1972 tycks han ha gripits av osäkerhet eller av något värre. Erfarenheten borde dock ha sagt honom och andra, att en sittande president har flest kort på hand och att han dessutom fått en svagare motkandidat än fyra år tidigare. Han hade kunnat föra sin kampanj både snyggt och värdigt — och Watergate skulle aldrig ha behövt hända.

Det vore fel att inte påminna om att den avgående presidenten också haft förtjänster. Han förde USA ur Vietnamkriget och han höll bättre förhållande till Moskva än företrädarna gjort. Det är i samband härmed som han förföljts världen över av vänsterextremister och maoister, som velat se USA förödmjukad i Vietnam och i konflikt med Sovjetunionen; en förföljelse som bara delvis hejdades då Nixon också reglerade förhållandet till Kina. Hans inrikespolitiska insatser har enligt alla bedömare varit svagare. Att han personligen åstadkommit att det amerikanska folket fått sin tillit till sina politiska ledare skakat, är uppenbart.

I sitt avskedstal vidhöll president Nixon ännu att han i allt handlat med sitt lands bästa för ögonen. I fråga om en handling är detta utan tvivel riktigt: hans avgång. Den visar, att i en demokrati behöver inte omoral och ohederlighet tolereras hos dess ledare. Sådana personer skall tvingas bort. Hur diktaturer kan ha det beställt i detta fall må de svara för själva. Det demokratiska Amerika går troligen till sist stärkt ur sin svåra moraliska kris.

Kommunalskatterna ökar

I 1970 års valrörelse utlovade socialdemokraterna att två tredjedelar av inkomsttagarna skulle få sänkt direkt skatt. Säkert var det åtskilliga medborgare som inte lärt av de tidigare läxorna utan trodde på denna rundhänta utfästelse. Men den förverkligades inte. Skattestrycket ökade som vanligt.

En av orsakerna till att regeringen också

den gången misslyckades med att hålla sitt löfte till väljarna var att kommunerna passade på att kraftigt höja utdebiteringarna. Därigenom eliminerades effekterna av skatteomläggningen, och medborgarna blev lurade.

Av skadan blir man vis. Finansminister Gunnar Sträng tycktes ha lärt sig något av skattefiaskot. Han genomdrev en överenskommelse med kommunerna om ett kommunalt skattestopp under åren 1973 och 1974.

Åtgärden visade sig vara välbetänkt. Kommunerna höll i stort sett sin del av överenskommelsen till glädje för skattebetalarna. I många kommuner tvingades man genomföra långtgående besparingsaktioner och förutsättningslöst ompröva utgifter. Det var utan tvekan nyttigt för dem att på detta sätt påminnas om sitt ansvar för att inkomstagarnas pengar utnyttjades rationellt. Men det gick alltså att hålla skattenivån oförändrad, till yttermera visso utan någon sorts social nedrustning, vilket en del olyckskorpar förutskickat.

Från moderat håll var det naturligt att föreslå nya överläggningar mellan regeringen och kommunerna i syfte att möjliggöra en fortsättning på det kommunala skattestoppet. Men då slog plötsligt finansministern bakut. I sitt anförande vid landstingsförbundets kongress i juni i år meddelade hr Sträng att han inte ville förlänga skattestoppet. Skälen var att 1975 skulle bli ett så bra år för kommunerna, att höjningen av utdebiteringen borde kunna hållas inom rimliga gränser och att man nu borde ge kommunerna chansen att på egen hand visa ansvar och omdöme. Finansministern sade sig därför vilja avvakta ett år innan han aktualiserade frågan om en ny uppgörelse.

De argument hr Sträng anför mot ett förlängt kommunalt skattestopp är ohållbara.

Om kommunerna skulle ha så gott om pengar nästa år — vilket kan betvivlas — borde detta vara ett motiv så gott som något för ett nytt skattestopp. Den chans att visa eget omdöme och ansvar, som hr Sträng nu generöst

vill ge kommunerna, har dessa redan haft i åtskilliga år. Resultatet har blivit en våldsamt ökning av kommunalskatten.

Det är troligt att merparten kommer att drabbas av betydande skatteskröpningar nästa år. En bidragande orsak till detta är otvivelaktigt antydningarna om ett nytt skattestopp 1976 — då det som bekant är val! Många kommuner kommer förmodligen att förbereda sig för den nya överenskommelsen genom att höja utdebiteringarna extra mycket under 1975. Skattestegringarna föranleds också av att staten sin vana trogen ålagt kommunerna nya kostnadskrävande uppgifter utan att ekonomiskt kompensera dem för dessa.

För medborgarna är det numera skäligen likgiltigt om det är staten eller kommunerna som höjer skatten. Vad de är intresserade av är det totala skattetrycket. Att detta mildras är en av de mest angelägna samhällsreformerna för närvarande. Men den är den nuvarande regeringen oförmögen att genomföra.

Jämlikhet och sparande

Vårriksdagen beslöt genom lottnings, mot regeringens vilja, att det statsägda Allmänna Förlagets monopol på statligt tryck skulle upphöra. Skälen var flera; ett var att monopollet utan tvivel verkat fördyrande. Regeringen har genom hr Sträng, vilket Vestmanlands Läns Tidning konstaterat, struntat i att effektuera beslutet. Några formuleringar i en förordning har ändrats, men monopollet är kvar.

Det skall bli intressant att se hur regeringen tänker förhindra att den sparutredning, som riksdagen också begärt, skall kunna utträta något. Hr Sträng tyckte inte heller om detta riksdagsbeslut, så att resultatet är givet. Annars är det lätt att hitta sparobjekt, om man vågar trampa en eller annan på tårna. Hr Sträng kunde tex se närmare på en egendomlig knopp på den svenska förvaltningens träd som kallas Delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor. Men det kommer han inte att göra.

Delegationen är nämligen statsministerns egen PR-inrättning. Den arbetar inom hans kansli och består av fem utvalda socialdemokrater, tre kvinnliga och två manliga. Trots att de senare är i minoritet fungerar en av dem som chef, vilket inte verkar särskilt jämlikt. Dessa fem döljer sig bakom en icke arbetande Stor Delegation, som innehåller en sky av de vanliga namnen från de stora organisationerna med LO:s Gunnar Nilsson i spetsen; men också återfinns man där den fasta gruppen av tunga socialdemokratiska generaldirektörer, hrr Rexed—Orring—Löwbeer, i omvänd bokstavsordning men efter betydelse. Lägg här till en "referensgrupp" av tolv som vi förmodar partitrogna damer samt ett sekretariat, och samlingen är fullständig.

Delegationen säger sig ha "rätt att trycka på" myndigheter, landsting, kommuner, organisationer och näringsliv. Den "agerar i kanslihuset och lägger fram förslag direkt till myndigheterna". Det senare kan varje medborgare försöka göra. Agerandet och påtryckningarna i kanslihuset är en annan sak. Varifrån hämtar den sin rätt? Vilka påtryckningsmedel används? Står statsministerns auktoritet till delegationens fria förfogande? Använder den öppna eller förtäckta hotelser? Tyvärr lär detta inte framgå av delegationens papper, fastän dessa måste vara offentliga handlingar.

I våras har delegationen låtit skattebetalarna kosta på en reklamfolder i stort format — för sig själv! Sannolikt har det dyrbara trycket gått genom Allmänna Förlaget, i annat fall har delegationen brutit mot hr Strängs lagar. Foldern talar om vad delegationen anser sig ha utträttat. Den påstår på intet sätt att den har legat bakom 1970 års lagstiftning om individuell beskattning: den bara nämner saken, och läser man slarvigt kan man tro det.

Däremot har den många krav beträffande framtiden. Ett sådant är att få lägga sig i arbetet i hemmen, ett annat, kanske besvärligt nog att genomföra, är att åstadkomma "pappa-kontakt med barnen". Sådan har aldrig

funnits innan delegationen kom till! Nu kan man förutse en hord av hemkonsulenter, eller hemkontrollanter, som ett resultat av dess verksamhet. Den kräver också en "realistisk kvinnobild i massmedia". Härmed skyntar åter en statlig kontroll av tidningarna och i varje fall ett angrepp på tryckfriheten. Vi måste ändra på verkligheten! ropar delegationen med stora bokstäver. Det är bara att konstatera, att i varje fall verkligheten i kanslihuset är i behov av ändring.

Vi ifrågasätter inte att delegationen ger åtskilliga förtjänta partiarbetare en god extra-knäck. Men, allvarligt talat, behöver verkligen statsministern en PR på den här nivån? Skulle inte hr Sträng göra honom direkt och skattebetalarna indirekt en tjänst genom att dra in den?

Övervakarna övervakas

Avslöjandet av Watergateaffären i USA var till stor del ett verk av massmedia. Inte minst tidningen Washington Post spelade en viktig roll i arbetet att få fram sanningen om vad som inträffat. Två reportrar vid tidningen har i en bok berättat om sitt detektivarbete, sina framgångar och sina misstag. Deras skrivelser var givetvis ytterst irriterande för presidenten. Bandinspelningar har vittnat om hur han och hans rådgivare Bob Haldemann funderat över hur de skulle kunna komma åt tidningen, som också äger en televisionsstation och som snart skulle ha sin licens förnyad. Tidningen stod på den punkten i beroendeställning till statsmakten, som tänkte på möjligheten att använda sitt inflytande då journalistiken blivit obekvämt.

Också i Sverige föreligger möjligheter att öva påtryckning mot massmedia. Vid en presskonferens i juni om Sveriges Radios brist på pengar sade vice radiochefen Jan-Otto Modig att orsaken till regeringens handlande ifråga om begränsade anslag till företaget var missnöje med programmen. Hr Modig framhöll, att "man kan inte förstå dagens situation om

man inte tar hänsyn till detta”.

Att regeringen varit irriterad av programmen och att anslagspolitiken blivit en följd av denna irritation, har många hyst förståelse för. Men saken har också en annan sida. Programmen skulle ha kunnat vara högerbetonade och kanske öppet ha företrätt vad mer än hälften av landets väljare menar vara riktigt. Skulle regeringen ha mött samma förståelse om den då försökt stoppa programverksamheten med ekonomiska maktmedel? Sakerligen inte. Ändå är det här som kärnpunkten i saken ligger.

Sveriges Radios program har otvivelaktigt varit otillständigt vinklade åt vänster. Medarbetare som varit notoriskt kända som extremister har släppts fram i frihet med program som stått i uppenbar strid mot radiolagen. De har inte hejdats utan snarare uppmuntrats av kanalchefer, som vetat bättre. Radioledningens i sin tur har inte kunnat eller velat eller vågat inskrida. En bättre ordning var nödvändig. Ett ingripande borde ske mot dem som tillät, mot dem som uppmuntrade, mot dem som genomförde en förvänd och även oherdlig programpolitik. Regeringen valde att sätta in ekonomiska sanktioner mot en, visserligen helt förkastlig, åsiktsbildning.

Det är mot denna bakgrund som utvecklingen för den fria dagspressen framstår som oroande. Det selektiva presstödet byggs ut. Regeringspartiet, som misslyckats med att subventionera fram en slagkraftig partipress, har också tillsatt ett par massmediautredningar. En av dem behandlar företagskoncentrationen inom massmediabranschen. Statsrådet Carl Lidboms direktiv bådär inte gott för pressens framtid.

Hr Lidbom vill undersöka möjligheterna att genom lagstiftning förebygga ”icke önskvärd” företagskoncentration inom massmediabranschen. Särskilt angeläget anser han det vara att hindra uppkomsten av konglomerat med en dominerande ställning inom flera sektorer av denna bransch. Han vill t o m att

det skall kunna gå att upplösa ”en redan uppkommen monopol- eller oligopolsituation”. Övervakning — inklusive anmälningsskyldighet i förväg — av eventuella överenskommelser om samgående eller andra former av samarbete mellan olika massmediaföretag skall vidare övervägas. Ett från regeringen fristående organ, som den uppenbarligen själv skall tillsätta, skall avgöra när sådan samverkan kan godtas.

Även var för sig är dessa tankegångar farliga. Sammantagna utgör de ett hot mot pressens fortsatta möjligheter att bevaka myndigheterna. Dessa söker i stället på olika sätt få resurser att övervaka övervakarna. Därmed ligger godtyckets väg öppen, och vi kan vara säkra på att den kommer att begagnas.

Fackföreningsavgifterna

Nyligen har ledande talesmän för LO och TCO framträtt med krav på att företagen i fortsättningen skall betala de anställdas fackföreningsavgifter. Det skulle ske genom att en klumpsumma motsvarande de sammanlagda avgifterna för de anställda årligen överlämnades till vederbörande fackföreningskassörer. Förslaget har naturligen applåderats i den socialdemokratiska pressen. Från SAF:s sida har man kort och gott upplyst att man inte vill förhandla om det.

Det gör man rätt i. Påfundet strider så till den grad mot vedertagna rättsprinciper och skulle få så olyckliga konsekvenser, att det egentligen är häpnadsväckande att det överhuvud taget framförts. Men det finns tydligen föga eftertanke bakom det sätt på vilket fackorganisationerna blåser under de korporativistiska tendenserna. Vad som på kort sikt tjänar facket intressen är bra — vad konsekvenserna för samhällets allmänna utveckling blir, gör detsamma.

Tanken är onekligen vacker ur facklig-ekonomisk synpunkt. De oorganiserade räknas också, och genom att avgiftskostnaden tages med i löneförhandlingarna, kan man hävda

att även de får vara med om att betala det fackliga arbetet. En stor fördel — som det talas tyst om — är vidare att avgiften blir skattefri. Det är företaget, inte den enskilde som betalar.

I kritiken mot förslaget har påpekats att dess förverkligande rycker undan grunden för fackföreningarnas karaktär av frivilliga folkrörelser. "Facket" blir enbart en funktionärsapparat, betald utifrån. Därtill garanteras det socialdemokratiska partiet bidrag också från de oorganiserade. De särskilt i valtider rikt flödande anslagen från LO till SAP och dess flora av stödorganisationer kommer ju att tagas från de av företagen utbetalade klumpsummorna.

Kritiken är riktig, och redan dessa synpunkter borde vara skäl nog att betrakta konstruktionen som omöjlig. Men det finns ytterligare argument.

Antag att förslaget genomföres. Efter en tacksamhetens tysta minut inom LO kan man vänta ett ramaskri från t ex Kommunalarbe-

tarförbundet. Varför skall inte de som har det allmänna som arbetsgivare få skattefria fackföreningsavgifter? Och varför skall inte Kommunalarbetarförbundet, som kämpar för högre löner åt alla kommunalarbetare, ha stödet av att alla anställda måste vara med om att betala kostnaderna för dess ansträngningar?

Har man sagt A lär man få säga B. Med statsförtagen och de kommunala bolagen som mellanled kommer snart nog alla fackliga avgifter att betalas av arbetsgivarna, vare sig de är statliga, kommunala eller enskilda.

Att tala om de fackliga organisationerna som "folkrörelser" blir sedan lika absurt som att uppfatta dem som demokratiska organ. De självrekryterade makteliterna i toppen kommer att få ett så fast grepp om sina apparater, att eventuella missnöjespip från folkdjupen kommer att kvävas av acklamationens applådaskor, då sagda elit välvilligt framträder till det årliga omvalet.